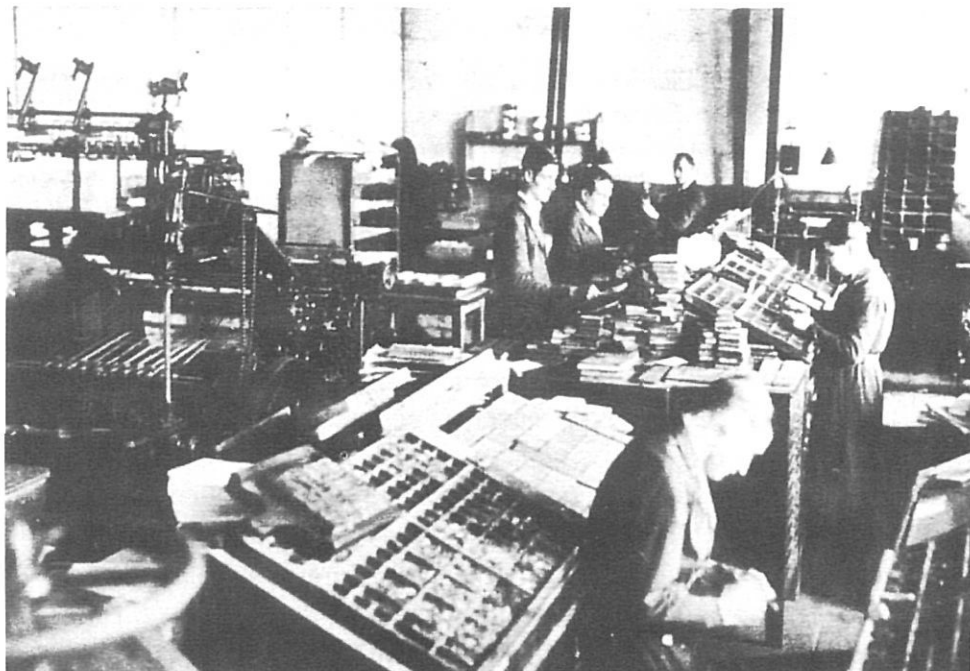

La impremta de L'Autonomista, incautada l'any 1939.

La difícil supervivència de «L'Autonomista»

Lluís Costa

Per les Fires de Girona de 1995 va veure la llum, sense massa escarafalls, el tercer número de la revista L'Autonomista. Suplement Literari. Per a molts sectors socials, aquesta circumstància va passar absolutament desapercibuda, mentre que per altres, i pel simple fet de tractar-se d'una capçalera tan emblemàtica de la història de la premsa de Girona, l'aparició de la revista significà un remarcable esdeveniment dins la tardor cultural gironina. Certament, una periodicitat tan esparsa com la que manté L'Autonomista actualment –el primer número sortí l'any 1985 i el segon el 1990– delata una problemàtica que convé conèixer, i situar en el seu corresponent context històric.

Les conseqüències de la guerra

L'Autonomista aparegué a la ciutat de Girona l'any 1898. Defensà al llarg de la seva existència els interessos del republicanisme gironí, i es convertí, progressivament, en un mitjà de comunicació amb una clara voluntat de fer un periodisme informatiu, obert i plural dins uns determinats, però flexibles, cànons ideològics. El seu propietari Darius Rahola i Llorens aconseguí que el diari fos un producte periodístic de prestigi, qualitat i molt imbricat en el si de la societat gironina. Es publicà fins una setmana abans de l'entrada de les tropes franquistes a la ciutat de Girona. El canvi de règim va representar per L'Autonomista l'haver de patir la més infame i vil repressió. Darius Rahola s'hagué d'exiliar, el seu germà

La capçalera històrica del diari, nascut l'any 1898.

EL AUTONOMISTA

DIARIO REPUBLICANO DE AVISOS Y NOTICIAS

FRANQUEO CONCERTADO

REDACCIÓN Y ADMINISTRACIÓN
CALLE PRENSA, n.º 10
Toda la correspondencia en idioma catalán. Director
No se devuelven los originales

SE PUBLICA POR LA TARDE

GERONA, VIERNES 3 DE ENERO DE 1939

Año III Núm. 7.202

De los trabajos publicados serán responsables sus autores

Carles, fou condemnat a mort i executat a causa d'uns articles publicats al diari i, finalment, la impremta fou incautada. Així, pocs dies després de l'ocupació franquista, el governador civil de Girona, Antonio Federico de Correa Véglison, ordenà que tot el material de la impremta de L'Autonomista fos incautat immediatament i dipositat a la Casa de la Misericòrdia, seu de la impremta de l'Hospici, lloc on estava previst reemprendre l'edició del Butlletí Oficial de la Província. Uns dies més tard, el mateix governador obligava al president de la Diputació de Girona, Martirià Llosas, –aquesta institució era la responsable d'editar el Butlletí Oficial–, a lliurar a la impremta Ginès dues linotípies procedents de la impremta de L'Autonomista. Tot plegat formava part de la gestació del primer periòdic franquista publicat a la ciutat de Girona, El Pirineo, que sortí per primer cop el dia 17 d'abril de 1939.

El règim franquista havia dipositat bona part dels seus objectius propagandístics en la creació de periòdics, i per tant atorgava a la premsa una importància decisiva pel que fa als seus esforços per inculcar ideologia i per presentar i difondre una situació de l'Estat i de l'exterior que no tenia res a veure amb la realitat. L'1 de gener de 1943 apareixia a Girona Los Sitios, substituït d'El Pirineo. El règim volia encetar una nova experiència periodística molt més ambiciosa, amb una infraestructura que progressivament s'anava equiparant a la d'un bon diari de «províncies». La maquinària d'imprimir provenia, en bon grau, d'El Pirineo, i per tant de L'Autonomista. De fet, inicialment només una part dels béns de L'Autonomista passaren a constituir la impremta del nou diari franquista (la resta quedava en poder de la Diputació), fins que l'estiu de 1944 el Ministre de Governació manà que tot el material incautat a L'Autonomista passés íntegrament a la «Delegación Nacional de Prensa», responsable de la publicació de Los Sitios. El 26 d'octubre de 1944 Rafael Manzano –director de Los Sitios–, Juan Fernández-Peñaflor –secretari general i assessor jurídic de la Diputació– i Valeriano Simón –administrador de Los Sitios– signaren l'acta de lliurament a la «Delegación Nacional de Prensa» del material d'impremta «procedente de un periódico contrario al Glorioso Movimiento nacional denominado El Autonomista»(1).

Un greuge històric

La llarga nit del franquisme fou interminable i, com és lògic, el tema de la incautació de la impremta d'El Autonomista entrà en una fase de profund i obligat abaltiment, per bé que la família Rahola, fins i tot en vida del general Franco, intentà infructuosament recuperar la propietat de la impremta. Amb la reinstauració de la democràcia renaiïen fundades esperances, i qui més qui menys esperava que els béns incautats pel règim franquista fossin retornats als seus veritables propietaris. No en va la mateixa Constitució espanyola de 1978 establia un marc legal que semblava propici per restituir el greuge històric que representaren les incautacions.

A petició de la demanda d'informació sobre el tema, que la família Rahola sol·licità, la direcció general de Patrimoni de l'Estat declarava, l'octubre de 1978, que: al no haberse dictado ninguna disposición que autorice la devolución de los bienes procedentes de incautaciones por responsabilidades políticas, no es posible, por el momento, acceder a la petición formulada que, en su caso, será atendida en su día por este Centro directivo cuando se promulguen las disposiciones pertinentes. De manera progressiva la família Rahola implicava en el cas a diversos representants d'institucions estatals i nacionals: el Defensor del Pueblo, Joaquín Ruiz Giménez i, més tard amb la creació de

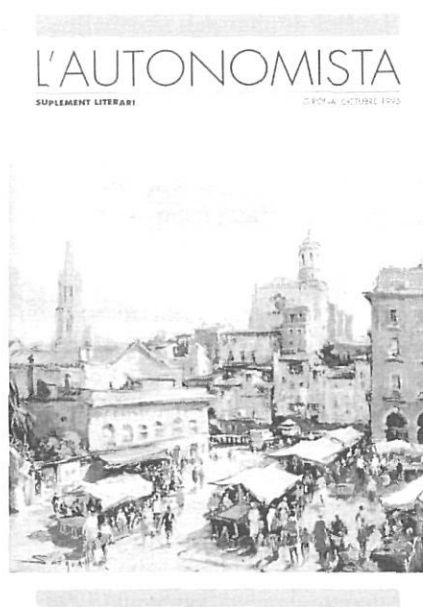
la figura del Síndic de Greuges, Frederic Rahola (familiar llunyà de la part afectada). El ministre de l'Interior, Rodolfo Martín Villa manifestà que, de moment, no s'hi podia fer res i que quan s'hagués promulgat la llei de Retorn de Béns, s'enviaria el perit corresponent.

Paral·lelament es portà la reivindicació per la via administrativa, malgrat que, en no existir una llei sobre incautació de béns, la via més coherent era la política. En aquest sentit, ell, en aquells moments, senador Francesc Ferrer i Gironès s'implicava en el tema, i s'entrevistava amb diverses autoritats de l'Estat. Les gestions no reeixiren, però la nova legislació feia albirar una llum d'esperança, ja que, a partir de la dècada dels vuitanta, els mitjans de comunicació impresos de titularitat pública havien de ser transferits al sector privat. Així, l'any 1984 Los Sitios abandonava la seva adscripció als «Medios de Comunicación Social del Estado», i es produïa la seva subhasta, a través de la qual un grup d'empresaris gironins, que havien constituït l'Editorial Gironina SA, se'n feren amb la propietat. Tot feia suposar que els hereus d'El Autonomista participarien d'una part de la quantitat dipositada per aquell grup d'empresaris gironins –14.400.000 pessetes–, presidits per Ricard Llapart i Tharrats, com a torna de la incautació, però, malauradament no fou així; mentre l'administració socialista manifestava que les incautacions eren una «pàgina de la història».

Un episodi fosc i malaurat

Només la perseverància dels hereus de Darius Rahola i la seva lluita per rehabilitar la memòria del seu pare ha fet possible mantenir encesa l'espurna d'El Autonomista. Malgrat semblar que ha desaparegut tota possibilitat de recuperar els béns confiscats, i quan l'alternativa de cobrament d'una indemnització aparentment també es dilueix, cal destacar el fet que la família Rahola ha maldat sempre per preservar la capçalera de L'Autonomista de qualsevol operació que pogués significar la seva supervivència a canvi de modificar la línia ideològica representada històricament pel diari i defensada aferrissadament per Darius Rahola. En aquest context constatem l'existència

L'últim suplement literari de L'Autonomista, d'octubre de 1995.

d'un episodi fosc i malaurat, esdevingut a final de la dècada dels setanta, i que s'afegí a la turmentosa i desgraciada història de la incautació(2).

D'entrada, cal dir que no fou fins al començament dels anys quaranta quan es regulà la inscripció de les capçaleres de premsa al registre de la propietat industrial. Amb anterioritat, el permís governatiu era l'únic requisit necessari per publicar i tenir els drets sobre una determinada capçalera. Naturalment, no valia la pena intentar inscriure la capçalera de L'Autonomista en època franquista, i per tant la família ni tan sols s'ho plantejà. De bell antuvi, i amb la recuperació de les llibertats democràtiques, els Rahola van intensificar les gestions per tal que els fos retornada la impremta sustrada per les autoritats franquistes. L'any 1978 els comuniquen que per tramitar un hipotètic expedient de retorn era absolutament indispensable tenir degudament registrada la capçalera de l'emblemàtic diari republicà. Però, immediatament saltà la sorpresa. Des del Registre de Madrid es fa saber als hereus de Darius Rahola que un ciutadà de Girona se'ls havia avançat, endegant els tràmits per registrar al seu nom la capçalera de L'Autonomista. La situació era certament paradoxal: els legataris naturals veien com després de la magna injustícia de l'any 1939, podien perdre també els drets legítims que tenien sobre el diari. Es tracta d'un episodi fosc que, sens dubte, un altre dia, amb més perspectiva històrica, caldrà analitzar amb detall, i dilucidar si es tractava d'un ciutadà que actuà de manera individual, o en canvi, responia a una operació orquestrada per un grup de persones.

La família Rahola posà el tema a mans d'advocats i especialistes jurídics, amb la voluntat d'endegar un plet i arribar fins al final. La valoració que en feren del cas els juristes era molt favorable als interessos dels Rahola, ja que consideraven que: «la propietat sobre marques i signes distintius en general pot adquirir-se originàriament sobre el seu registre, o bé pel fet de la prioritat d'adopció i d'ús extraregistrat, segons resulta del que disposa l'article 1r del vigent estatut de la propietat industrial, amb concordança amb el que establí la llei de propietat industrial de l'11-05-1902, article 30». Els drets

Darius Rahola i Llorens,
propietari i director de L'Autonomista.

extraregistrals els venien donats pel fet d'haver publicat ininterrompudament L'Autonomista al llarg de 41 anys. Amb tot, el tema es perllongà moltíssim i les negociacions amb la persona que registrà amb tanta diligència la capçalera es feren interminables; fins que, tal com consta a l'escriptura notarial del 30 de gener de 1984, aquella persona va renunciar als seus propòsits a canvi d'una quantitat de diners, en concepte de «danys i perjudicis», que lògicament hagué de satisfer la família Rahola.

Continuïtat artificiosa

La llei de marques –actualitzada per la nova llei núm. 32/1988, del 10-11-88– estableix que per poder mantenir la titularitat de la capçalera d'un periòdic és necessari, a més del pagament d'una minsa quota, que aquest surti publicat almenys un cop cada cinc anys. La disponibilitat econòmica de la família Rahola no permet, en aquests moments, alleugerir la periodicitat i, per tant, L'Autonomista, amb el subtítol de «Suplement Literari» –que ens recorda aquell suplement que el diari republicà edità de l'any 1902 al 1935–, ha sortit tres vegades des de l'any 1985.

Atesa la seva actualitat, ressenyem el contingut del darrer número de L'Autonomista, publicat, com hem dit més amunt, el mes d'octubre de 1995:

Ramon Alberch: «El llegat dels jueus gironins». Josep Carner: «La Dervesa a la tardor». Josep M. Corredor: «Tríptic de novembre». Lluís Costa: «El Autonomista sancionat en temps de la Dictadura de Primo de Rivera». Francesc Ferrer: «Els intel·lectuals espanyols». Rosa Leveroni: «Petita Suite de Port-Lligat». Montserrat Minobis: «Imatges de Girona». Ignasi Olivella: «Les Illes Medes». RAF: «La premsa gironina en una exposició del periodisme català». Joan Puigbert: «Les colònies escolars d'El Autonomista». Carles Rahola: «La conquesta de la llengua pròpia». Maria Mercè Roca: «Capitells». Joaquim Ruyra: «Blanes. La cala de Sa Forcanera». Josepmiquel Servià: «Comiat». Joan Triadú: «Recordança de Salvador Espriu».

El tiratge d'aquest darrer número de L'Autonomista ha estat més aviat discret: 300 exemplars, i s'ha fet la distribució entre algunes llibreries gironines.

Per acabar, només una breu reflexió. L'encomiable actitud de la família Rahola per conservar la capçalera del diari, amb tota l'essència ideològica imbuïda per l'il·lustre gironí Darius Rahola i Llorens, ens permet considerar que estem davant d'un patrimoni cultural i comunicatiu de la ciutat de Girona que, a més de formar part de la seva història, és també un element viu que roman en un estat latent. La història no es comporta, evidentment, de forma cíclica, però no resulta extemporani somniar en un futur projecte de reactivació, intensa i il·lusionada, de la vida de L'Autonomista, naturalment amb el vistiplau de la família Rahola, la qual cosa podria permetre d'escriure, amb els signes dels nous temps, noves i brillants pàgines de la història de la premsa gironina.

Lluís Costa és
membre de la Societat Catalana de
Comunicació.

Notes

- (1) El contingut del material consignat a l'acta de lliurament es pot consultar a: Lluís Costa «L'Autonomista: història i memòria», Annals del Periodisme Català, núm. 18, Barcelona, 1991.
- (2) Aquest episodi ha estat recollit a partir de les converses mantingudes amb la filla de Darius Rahola i Llorens, Rosa Rahola.